

Ansökan om projektmedel

Delprojekt Bäverns Ekoby

Landsbygdsmedel söks för att i en förstudie utveckla en idé om att skapa en ekoby i Östanås, Älvsbacka. Vår vision är att tillsammans med de boende i Älvsbacka bevara och utveckla natur- och miljövärden samt skapa goda förutsättningar för framtida bosättning i vårt område. Det betyder att vi förutom att säkra goda betingelser för vår nuvarande befolkning också vill verka för att det skapas bebyggelse som attraherar unga människor, såväl singelhushåll som par eller barnfamiljer. Dessa grupper såväl som äldre fastboende och säsonsboende har förmodligen intresse av att det skapas mångfald vad gäller hustyper och upplåtelseformer.

När landets första ekoby, Tuggelite, skapades i Karlstads kommun 1983 fanns ett tydligt ekologiskt tänkande med i bilden. Många av dessa idéer gäller fortfarande, men de tekniska lösningarna har förändrats och förbättrats. I bilaga 1, "Ekoby", ges en historisk tillbakablick på ekobyar i landet och vad som bör vara särskilt utmärkande för ekobyen inför 2020-talet.

En bärande tanke är att hitta klimatsmarta lösningar vad gäller materialval och energilösningar. Vi tror att digitalisering blir ett bärande tema i den planerade ekobyen. Vi utvecklar detta närmare i bilaga 2 "Digitalisering – Bäverns ekoby".

Vi söker nu i första hand medel för att presentera och visualisera våra idéer. Det handlar om att åskådliggöra hur två olika markområden skulle kunna bebyggas. I det ena fallet handlar det om ett markområde nära Lersjön och i det andra fallet fastigheten Östanås 1:4, (fd Bäverland). Markfrågorna är ännu inte lösta, men diskussioner är påbörjade. I det senare fallet bör nybebyggelsen i möjligaste mån harmoniseras med befintlig bebyggelse på det gamla bruksområdet. Se i övrigt bilaga 3, "Gamla bruksområdet, fd Bäverland", som ger en närmare beskrivning av områdets historia och kultur.

Projektgruppen har i ett inledande skede varit i kontakt med Coompanion Värmland för att diskutera finansieringsformer, energilösningar och olika upplåtelseformer samt informerat oss om olika projekt som stöds av Coompanion. Vi planerar för ett fortsatt samarbete med Coompanion.

Vi har också bjudit in en arkitekt till rundvandring i de aktuella områdena och genomfört en diskussion om hur en informationsbroschyr skulle kunna utformas. Vi kommer att bygga en webbplats för att kunna lägga upp informationsmaterial och filmer om ekobyen digitalt, Vi söker nu medel för dessa ändamål.

Vi planerar att genomföra en webbenkät till ungdomar som tidigare bott i Älvsbacka för att ta reda på deras intresse för ekobyprojektet. Vi redovisar resultatet i samband med den s k Örtensrundan den 1-2 augusti i år, som brukar vara en "återvändarhelg". Vi söker medel för ett seminarium under denna helg.

För att hämta inspiration till vårt projekt söker vi också medel för att besöka 2-3 ekobyar.

Vi räknar med att förutom hittills genomförda arbetsinsatser även under det kommande året lägga in arbetstid motsvarande minst det ansökta beloppet.

Ansökan om projektmedel

Delprojekt natur och kultur

Älvsbackabygden har en speciell dragningskraft vad gäller natur och kultur, se bil 4.

Karlstad kommun har under de två senaste åren renoverat och förbättrat natur och kulturlederna i området kring Östanås. Lederna nyttjas både av de boende och tillresta vandrare.

Byalaget Älvan söker nu Landsbygdsmedel för att kunna uppdatera informationsmaterialet, både vad gäller natur och historia, på skyltarna längs dessa leder. Informationen behöver också finnas på engelska, eftersom vi har många utländska turister som kommer till området. De nya skyltarna behöver tryckas på ett väderbeständigt och hållbart material, eftersom textens läsbarhet hittills delvis varit ett problem. Exempelvis väljs ett liknade material som det som använts för skyltar längs de nya natur och kulturlederna i Acksjön.

För att ytterligare tillgängliggöra friluftslivet längs våra leder och området kring Älvsbacka och Östanås har vi diskuterat Hittaut. Vi har varit i kontakt med Linnea Börjars på Svenska orienteringsförbundet och fått uppgifter om hur vi går till väga. Kontakt skall tas med Molkoms orienteringsklubb, eller annan närliggande, eftersom det krävs särskilda program och rättigheter till orienteringskartan.

För att kunna hålla vårt vackra landskap även fortsättningsvis öppet behöver mer mark brukas, som bete eller till odling. Genom att erbjuda stängslad betesmark förenklar vi för djurhållare att komma hit med djur och på så sätt säkra ännu ej igenväxta marker. I nuläget är det främst två ytor som är intressanta, "Göstas ängar" och "Ebbas hage". Byalaget ansöker därför om medel till stängselmaterial för att kunna få dessa två ytor betade, se bil 4.

Diskussion pågår också om att påbörja en lokal grönsaksproduktion, i egen regi eller i form av andelsjordbruk. Idén är än så länge bara på diskussionsstadiet, men ambitionen är att detta skall realiseras i framtiden.

Ekoby

Bakgrund

Ekobyar brukar definieras som boendegemenskap där man eftersträvar en hållbar livsstil. Oftast består de av radhus eller friliggande småhus som tillsammans bildar en bystruktur/gruppbebyggelse. Det finns också exempel på en blandning av lägenheter och friliggande hus eller hyreslägenheter och bostadsrättslägenheter. En strävan efter gemensamhetslokaler och servicelösningar som bygger på kollektivt ansvarstagande är relativt vanligt, men det finns också exempel på begränsade gemensamma insatser och inköp av servicetjänster. Odlingar och gemensamma alternativ för energilösningar är vanligt förekommande. Antalet hushåll varierar stort och det finns ekobyar med mellan 6 och 250 hushåll. I de tidiga ekobyarna under 1980- talet låg fokus på energibesparing. På 1990-talet initierade ofta kommunerna projekten och brukarna kom in relativt sent i processen. Den tredje generationens ekobyar kännetecknas av att boendegrupper ofta startat projekten och självbyggen har byggt på ekologiska principer och inte på arkitektur där alla hus ser likadana ut.

Sveriges första ekoby, Tuggelite, uppfördes i Karlstad och var klar för inflyttning 1983. Den andra generationen ekoby i Karlstad, Mjölntorpet, stod färdig 1996. I en utvärdering från 2009 (Bogren, O & Eriksson, H., Livet i en ekoby. Karlstads universitet) jämförs boendet i de båda byarna samt en ekoby i Lund, Solbyn. Studien bygger huvudsakligen på intervjuer med hushåll boende i de tre byarna. Resultatet från studien visar en påfallande likhet när det gäller hög trivsel och positiv inställning till gemensam förvaltning och kollektiva beslut. Det finns inget som tyder på att dessa inslag inkräktar på de boendes privata sfär. Författarnas slutsatser pekar dock på att tiden ändå sprungit ifrån många av de tekniska och byggmässiga lösningarna från 1980- och 1990-talen och att dagens digitala och klimatomfattiga lösningar talar för en ny generation av ekobyar.

Ekobyen inför 2020-talet

- Nya krav på livsmedel - egen eller gemensam odling, kompostering
- Nya energilösningar – solceller, vindkraft, minikraftverk
- Återvinning – ny teknik, smarta materialflöden
- Byggmaterial – mer trä, halm och jord, mindre plast och betong
- Vatten – nya metoder för rening, vattenbesparande maskiner och metoder
- Digitalisering – gemensamma lösningar för elbesparing i bostäder och för batteriladdning, elstolpar etc
- Hantering av varuleveranser – gemensamma lokaler för hämtning och lämning

- Förskola, skola – gemensamt, naturnära, ekologiskt och klimatsmart byggande
- Gemensam förvaltning och kooperativa lösningar – inköpsföreningar, hyra i stället för att köpa, nya transportlösningar.

Ytterligare diskussioner om digitalisering och energiförsörjning, transporter och digitalisering samt teknisk utveckling, odling och djurhållning återfinns i bilaga 2.

Bäverns Ekoby

Den nya ekobyen vilar på det gemensamma natur- och kulturlandskapet i Älvsbacka och de specifika egenskaper som utmärker detta landskap. Vi vill vårda det gemensamma arv som vi förfogar över och bevara och utveckla landskapets olika värden.

Byalaget Älvan har tidigare yttrat sig över den sk LIS-planen (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen) och förordat att i möjligaste mån freda stränderna runt Gräsmången och förlägga eventuell nybebyggelse till strandnära lägen vid Lersjön och Östra Örten. Den norra delen av fälten vid Lersjön är ett sådant område som har fördelen med närhet till el- och VA-anslutningar samtidigt som det är nära befintliga vägar. Dessutom skulle en lokalisering av bostäder erbjuda utsikt över Lersjön och goda betingelser för solceller på tak och i anslutande söderläge.

Östanås 1:4 erbjuder bra betingelser för odling eftersom tidigare trädgårdsodlingar i syd- och sydvästläge fortfarande är relativt öppna, även om det är hög tid att hejda igenväxning av sly. Den norra delen av Östanås 1:4 mot Gräsmången erbjuder också bra förutsättningar för odling, men här ger också tidigare dragnings- och elledning med elstolpar möjlighet till ställplatser för fordon.

Eftersom Östanås 1:4 sträcker sig över 60 ha, varav 26 ha vatten, finns det gott om mark för såväl bebyggelse som odlingar. Befintliga byggnader är till övervägande del av intresse att bevara på grund av specifika byggnadsstilar. Det är också möjligt att etablera verksamheter med inriktning på kultur- och miljövärden i en del av dessa lokaler.

En knäckfråga när det gäller utvecklingen av en ekoby är markägförhållandena. Det gäller betes- och odlingsmarkerna i byn och det gäller också för nybebyggelse och infrastruktur. Detta är grundläggande för den fortsatta diskussionen om hur landskapet kan vårdas och bevaras och ekobyens möjlighet att attrahera nya invånare. Därför är det viktigt att på ett tidigt stadium involvera såväl markägare som Karlstads kommun. Ett sätt skulle kunna vara att intressera kommunen att bjuda in markägare och representanter för byalaget för en första diskussion. Vi skulle då kunna presentera innehållet i den övergripande Gröna planen.

Böcker om ekobyar

Atlestam, G., m fl. (2015) Ekobyboken – frihetsdrömmar, skaparglädje och vägar till ett hållbart samhälle. Votum förlag

G Berg, P (2002) Living dreams, om ekobyggande – en hållbar livsstil, Klippan, Ljungbergs tryckeri

Lahti, T m fl (1990) Det ekologiska framtidssamhället, Ammarnäs, Fjälltryck

Mårtensson, M (2002) Grön vardag Stockholm, Brutus Östlings Symposion

Svane, B och Wijkmark, Jan (2002) När ekobyen kom till stan – lärdomar från Ekoporten och Understenshöjden, Stockholm, Formas

Tidäng, K (1992) Att bo i Tuggelite, Gemenskap och resurshållning, Stockholm, Ljunglöfs Offset AB

Rapporter och avhandlingar: Falkheden, L (1999) Lokalområdet som strategi för en hållbar stadsutveckling

Länkar

- Individual community environment: <http://www.ekoby.org/index.html>
- En samlingsplats för den praktiska alternativrörelsen: <http://www.alternativ.nu/yabbv2/index.php?board=28>
- [Wikipedia om ekobyar](#)
- www.bygggemenskap.se
- www.bygggemenskap.se/material/rapportbygggemenskaper.pdf- en utförlig och lättläst rapport www.baugemeinschaft.orgwww.facebook.com/Bygggemenskaperwww.holon.se/folke
- www.ekobyggportalen.se

Digitalisering – Bäverns ekoby

Bild av [OpenClipart-Vectors](#) från [Pixabay](#)

Bakgrund

Nedanstående ska ses som inspiration för hur digitalisering kan användas för att möjliggöra ett ekologisk hållbart boende på landsbygden. Vissa delar är mer eller mindre direkt citerade från dess upphovspersoner. Upphovsrätten är givetvis oavvisligt deras och länkar till originaltexter finns sist i dokumentet.

Digitalisering och energiförsörjning

Digitaliseringen lägger grunden för en omvälvande förändring av vårt samhälle. Utvecklingen inom artificiell intelligens(AI), Internet of things(IoT), blockkedjetekniken, avancerad automation och robotisering kommer att påverka energisektorn i grunden, så även lokalt. Optimering och balansering mellan elproduktion via sol, vindkraft och vattenkraft. Varje hushåll kan ha ett batterilager där även elbilar ingår. Ett framtida scenario skulle kunna vara att ägare av lagringskapacitet laddar sitt batteri eller sitt elfordon under tider med energi/effektöverskott och relativt lågt elpris för att sedan kunna erbjuda den lagrade energin under tider när efterfrågan är större. En ägare av en värmepump skulle kunna fylla ett termiskt lager med värme under tider med energi/effektöverskott och låga elpriser för att sedan kunna stänga av sin värmepump under eleffekttoppar

Solenergi kommer högst sannolikt vara den dominerande energikällan i framtiden. På ca två timmar tar jorden emot lika mycket energi från solen som hela världens befolkning använder under ett år. Om vi kan tillvarata bara en tiotusendel av all den solenergi som når vår planet skulle den energin med marginal täcka upp hela jordens årliga energiförbrukning.

Priset på solceller har sjunkit med cirka 10 procent per år sen 1980. Det är sannolikt att priset på solceller kommer att fortsätta sjunka med cirka 10 procent per år under de kommande 15 åren. Prisrasen på solceller gör att solenergi kan stå för 20 procent av världens energikonsumtion redan år

2027, enligt en rapport som Europeiska kommissionen och det amerikanska departementet för solenergi finansierat.

Med betydande inslag av väderberoende elproduktion i form av solceller uppstår en rad nya utmaningar som måste lösas för att säkerställa ett robust och leveranssäkert system. Solkraft kräver av naturliga skäl en allt mer globaliserad el-infrastruktur med internationella överenskommelser och styrning.

Prosumenter, dvs. enskilda konsumenter och producenter av el via solenergi, kan få mycket stor inverkan på energimarknaden. Även om sol-el är ett gångbart alternativ för energiförsörjningen av en ekoby i Älvsbacka kommer det att krävas komplettering med andra alternativ, t.ex. termisk värmeproduktion. Ett mycket intressant exempel på ett lokalt energisystem är anläggningen i byn Simris i Skåne. Här har man delvis självförsörjande genom el som produceras lokalt med förnybara källor, solcellspark, som solceller på villatak, vindkraftverk och olika former av batterilager för att jämna ut konsumtionstoppar.

Ett annat intressant exempel är världens första soldrivna hus för kalla klimat som byggs i Skellefteå. "Zero sun project". I det fallet ska huset bli helt frikopplat från elnätet. Husets självförsörjande energisystem består av solceller, batterier, vätgas och bränsleceller som samspelar. Under sommaren samlar huset solenergi och överskottet lagras för att kunna användas under vintern och de månader då solen inte skiner. Ett övergripande fastighetssystem styr när batterierna ska laddas och när vätgas ska produceras, det blir som ett smart elnät i miniatyr. Sedan behövs ett smarta hem-system som skickar signaler till det övergripande systemet och berättar när någon vill tvätta, duscha, eller ladda bilen.

Ett exempel på nya tjänster som byggs på AI och datainsamling är ett samarbete mellan Eon och Microsoft kring smarta hem. Samarbetet bygger på att samla in data från alla hemmets elapparater – uppvärmning, kyla, solpaneler, lagring, elbilsladdning mm – och sammanställa informationen i en gemensam kontrollpanel i en app. Med hjälp av AI-analys och maskininlärning ska systemet bli ett slags personlig assistent som lär sig hemmets rutiner och exempelvis ställer in rätt temperatur i tid när de boende kommer hem. Systemet ska också kunna se till att egenproducerad el används så långt möjligt, och även sälja lagrad eller egenproducerad el när det är mest förmånligt med hänsyn till aktuellt elpris.

Ett annat exempel på en ny aktör på elmarknaden är det svensk-norska företaget Tibber vars affärsmodell är att, med hjälp av smart teknik, sälja så lite el som möjligt till så lågt pris som möjligt. I konceptet ingår att både hjälpa konsumenterna att minska sin elanvändning och att Tibber köper in el direkt från kraftverken utan några mellanhänder. Företagets vinst ligger istället i den månadskostnad på 39 kronor som alla kunder betalar. Bland företagets senaste tjänster finns styrning av uppvärmning med hjälp av smarta termostater som kopplar värmepumpar och radiatorer direkt mot elbörsen. Man har även lanserat mjukvara till elbilar som kan tala om för kunden när det är bäst läge att ladda elbilen.

I princip allt som är elbaserat kommer att vara uppkopplat, (IoT). Detta innebär stora möjligheter avseende effektiv styrning av energiförbrukning, men också betydande risker för oönskad övervakning på individnivå. Det finns ofta ett motsatsförhållande mellan dagens drivkrafter bakom digitalisering och personlig integritet. 2000-talets mest vinstdrivande företag globalt (Google, Facebook, Apple, Microsoft, Amazon m.fl) bygger sin affärsidé på försäljning av personlig data och andra sektorer kommer att utnyttja sin insamlade data för i samma syfte. Energisektorn är inget undantag. Den globala övervakningsekonomis negativa effekter börjar dock uppmärksammas

allt mer och det är en utmaning för företagen att ta fram affärsmodeller som balanserar den kommersiella nyttan gentemot medborgarnas önskemål att ha kontroll över sin egen information.

En annan aspekt som måste lösas är it-säkerheten avseende uppkopplad utrustning, IoT. Säkerheten i den IoT-utrustning som finns på marknaden är i många avseenden bristfällig. Kort sagt säkerheten är usel. Utrustning släpps på marknaden med standardlösenord och gamla, uppdaterade, sårbara operativsystem. Detta kan få långtgående negativa effekter för den enskilde medborgaren, men kan även påverka hela samhället resiliens negativt. Den enda framkomliga vägen är att leverantörerna tvingas ta ett livscyckellångt ansvar för sina produkter, analogt bilindustrin. Om produkten inte längre uppfyller säkerhetskraven är det leverantörens ansvar att korrigera produkten. Nuvarande friskrivningsklausuler med total ansvarsfrihet för leverantören måste ersättas med mer balanserad ansvarsfördelning leverantör-kund.

Digitalisering av lokal energiförsörjning är absolut nödvändig för att uppnå hållbarhetsmål. Det gäller dock att personlig integritet och säkerhet hanteras på ett sätt som är förenligt med ett demokratiskt och öppet samhälle.

Transporter och digitalisering

Våra samhällen är byggda runt bilen. El-bilar är utan tvekan den transportteknik som kommer att vara hållbar och kommer att vara dominerande. År 2025 bedömer IEA att den elektriska fordonsflottan globalt uppgår till cirka 50 miljoner fordon och cirka 275 miljoner år 2040. Frågeställningen rör snarare hur våra transportmönster kommer att se ut. Varför ska vi äga egna bilar som står still 95% av tiden? Självkörande bilar, el-bilar som utnyttjas gemensamt som batterilager, elvägar, robotbilar, samåkning, verklig nollvision av dödsfall i trafiken kommer att utmana nuvarande modell. Digitalisering i form av optimering av utnyttjande av olika transporttekniker kommer att vara nödvändig.

Samtidigt växer lösningar växer fram som gör många resor mindre nödvändiga. Tekniken för att kunna delta i arbete och möten utvecklas snabbt och inom en snar framtid är bedömningen att vi via virtual och augmented reality-teknik kommer kunna delta i möten och arbeta med sådan närvarokänsla att resan inte behöver göras. Det här innebär att vi kan befinna oss var som helst i världen och ändå vara närvarande i de sammanhang som krävs av oss. Tjänster som i dag erbjuds utan att resa är exempelvis utbildningar, sjukvård och annan omsorg. En person kommer att kunna erbjuda sina kompetenser och tjänster och göra sig tillgänglig på ett helt annat sätt än via konventionellt resande.

När det gäller godstransporter medför nya digitala lösningar ändrade transportmönster. Handeln flyttar från butiker till internet i allt högre grad. I sammanhanget diskuteras betydelsen av "the last mile" (sista delen i en transportkedja) för hemleveranser av varor. Utvecklingen av 3D-skrivarteknik skulle kunna innebära att traditionella mellanhänder reduceras och därmed minska behovet av varutransporter. Ett annat alternativ som diskuteras allt mer är varutransporter med obemannade farkoster (drönare).

Många aspekter av den kommande digitaliseringen av transportsektorn är väldigt positiva för landsbygden. Utan tvekan underlättar många av dessa lösningar för oss som vill verka och bo landsbygden utan att begränsas av geografiska omständigheter.

Teknisk utveckling odling och djurhållning

Det svenska lantbruket står inför en enorm digitalisering. Mängder med data ska ge bönderna större skördar. Information om tidigare skördar och aktuella uppgifter om kvävehalt, fukthalt och jordartskarta för marken kan utnyttjas för att maximera skörderesultatet. Vissa av dessa tekniker kan givetvis användas småskaligt. En av de stora fördelar med digitalisering för den småskaliga odlingen är effektiv kunskapsdelning. Att kunna ha mentorer, effektiv erfarenhetsåterföring i hantverket, REKO-ringar för lokal försäljning av lokalt producerad mat och alla andra kringtjänster.

Digital teknik kan även användas vid djurhållning, t.ex. osynliga, eller virtuella stängsel. Nofence lösning är i första hand framtagen för att hantera får och getter på de norska fjällvidderna. Systemet består av ett solcelldrivet sensor med GPS-teknik och en digital karta. Nofence produkt fungerar så att när djuret närmar sig det virtuella stängslet sänds en ljudsekvens ut från en sändare som sitter runt halsen, ju närmare desto högre ljud. Passerar djuret det osynliga stängsel ges en elektrisk stöt som får djuret att gå tillbaka innanför ”stängslet”.

Referenser

<https://supermiljobloggen.se/nyheter/priset-pa-solceller-fortsatter-rasa/>

Hoppet, Johan Ehrenberg, Leopard förlag

<http://braenergi.oresundskraft.se/solceller-digitalisering-och-hallbar-stadsutveckling/>

<https://www.eon.se/om-e-on/innovation/lokala-energisystem.html>

<https://www.eon.se/om-e-on/innovation/lokala-energisystem/direkt-fran-simris.html>

<https://www.ri.se/sv/berattelser/sa-kan-solenergi-produceras-i-nordliga-forhallanden>

The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power, ISBN 9781781256855, Shoshana Zuboff <https://shoshanazuboff.com>

<https://via.tt.se/pressmeddelande/eon-utvecklar-saker-smart-och-effektiv-smarta-hem-losning-tillsammans-med-microsoft?publisherId=1035173&releaseId=3242967>

<https://www.eon.com/en/about-us/media/press-release/2018/eon-develops-highly-secure-smart-and-efficient-connected-home-solution-in-collaboration-with-microsoft.html>

<http://www.vatgas.se/2017/10/18/varldens-forsta-soldrivna-hus-for-kalla-klimat-byggs-i-skelleftea/>

<https://www.nyteknik.se/digitalisering/en-digital-revolution-i-jordbruket-6855167>

<https://agrovast.se/kommunikation-nyckeln-till-digitalisering-i-lantbruket/>

<https://poddtoppen.se/podcast/1057928370/digitalsamtal/201-lara-odla-salja-om-digitalisering-av-det-smaskaliga-lantbruket>

http://cleantechhogdalen.se/wp-content/uploads/2019/10/Digitalt-kontrollerade-odlingssystem-i-stadsnara-industriomraden_Viable-Cities-slutrapport.pdf

Trender i transportsystemet, Trafikverkets omvärldsanalys 2018

Gamla bruksområdet, fd Bäverland – ett område för ekobyn med historia och kultur

I Karlstads kommuns nordligaste del ligger mellan sjöarna Gräsmången och Lersjön ett 60 ha (33 ha land och 26 ha vatten) stort område med många byggnader. Det har hetat Östanås bruk (bruk från 1662 till 1894), Värmlands läns landstings hem för vanartiga gossar, landstingets centrala verkstadsskola, Bäverland, invandrarverkets flyktingförläggning. Nu är området till salu för nionde gången sedan 1980 när Värmlands läns landsting sålde det till ett privat bolag, som byggde turistanläggningen Bäverland. De senaste 30 åren har ytterst lite av byggnaderna reparerats och underhållits. Fälten växer igen, husen förfaller. Men här vilar en viktig kunskapskälla för att tänka om för ett hållbart samhälle och nya odlingssätt. Dessutom är det historisk mark med ett av Värmlands största järnbruk på sin tid.

Älvsbackas naturbetingelser var en förutsättning för den industri som etablerades på 1600-talet. Skogen var nödvändig för den träkol som behövdes för stångjärnssmidet, nivåskillnaden mellan Gräsmången och Lersjön, 34 meter, gav möjligheter till dammar och utnyttjandet av vattenkraften i Östanåån. Arbetskraft fanns i bygden genom den jordbruksbefolkning som slagit sig ned i dalgången.

Älvsbacka bruk, även kallat Östanås bruk, grundades 1642 och ägdes först av köpmannen Lars Ingmersson från Karlstad. Till en början bedrevs stångjärnssmide, så kallat tysksmide, men under 1700-talet startade också manufakturverk med bland annat plåttillverkning. Under

1800-talet infördes nya produktionsmetoder och nya produkter tillverkades, t ex spik, brodd, spisar, takplåt, men också trävaror. Längs Östanåån anlades också kvarn och tegelbruk.

År 1742 färdigställdes Östanås herrgård som spelade en stor roll i det värmländska kulturlivet under de följande 150 åren. Här styrde släkter som Tigerhielm, Kolthoff, och Heijkensköld. De sista bruksägarna Croneborg ägde bruket under storhetstiden 1827-1875. Från denna tid härrör också historien om Barbara "Betty" från den rika bankirsläkten Geymüller i Wien, som gifte sig med Ulric Croneborg från Sverige. Bruket köptes för Bettys hemgift. Bettys förlovningsarmband finns på Värmlands museum.

Stora investeringar i modern teknik ledde dock till att bruket gick i konkurs 1894. Landstinget i Värmland tog över herrgården med kringliggande byggnader samt jord och skog. Först drevs ett hem för vanartiga gossar, sedan verkstadsskola. De senaste decennierna har det varit växlande verksamheter som turism, flyktingverksamhet och depå för bär- och svampplockning.

Redan 1994 fick Byalaget Älvan (dåvarande Älvsbacka fritidsförening Älvan) medel av länsstyrelsen och kommunen för att undersöka möjligheterna att starta ett utbildningscentrum för miljö och information i Älvsbacka.

Det mynnade i ett tredelat förslag 1996:

1. En naturskola för barn i kommunen, som fortfarande håller. Barn går ju nu i bräschan för klimatomställningen
2. En utbildning i Miljö och Media
3. En bygg- och hantverksutbildning grundat på ett behov av en byggnadsutbildning som betonar återbruk, ekologi och hantverksskunnande.

1997 fick Byalaget Älvan stöd av länsstyrelsen i Värmland för en förstudie av "Älvsbacka bruksområde som ett utbildningscentrum för ett uthålligt samhälle", en mötesplats i Älvsbacka (Bäverland) för en helhetssyn i vetenskaper och utbildningar. Den kom fram till att Karlstads Universitet (dåvarande högskolan), dåvarande landstinget och Karlstads kommun skulle inleda ett samarbete för forskning och utbildningar. Tanken var att bland annat söka kvinnor och män med tyst kunskap, så kallad förtrogenhetskunskap. Allt skulle mynna i en Akademi för det enkla och goda livet.

Byalaget fick 1999 stöd för ett sk LIP-projekt, ett flerårigt projekt för att rädda öringstammen i Östanåälven. Vi renoverade älven och vi såg till att Åttkantstugan byggdes och en bro renoverades. Öringstammen undersöks fortlöpande.

Många av husen i f d Bäverland är från 1800-talet och flera av husen byggdes av eleverna på verkstadsskolan som fanns 1937-1974 (de två sista åren kommunens gymnasium, innan det blev Nobelgymnasiet).

Inom ramen för byggandet av en ekoby skulle en rad av de utbildningsprojekt som nämns ovan åter kunna aktualiseras, eftersom frågor om restaurering av mark, hållbarhet och återvinning är ännu viktigare idag för att skapa en hållbar framtid.

Referenser:

Älvanbladet nr 5, 1994

Älvanbladet nr 4, 2018

Historier om Älvsbacka, nytryck 2019

www.alvsbacka.se/lip

www.alvsbacka.se/leader

ÄLVSBACKABYGDENS NATUR OCH NATURVÄRDEN

Älvsbackabygden är dokumenterat vacker och rik på olika upplevelsevärden. Naturen är varierad, med en angenäm och berikande blandning av olika miljöer. Här finns spännande sjöar och tjärnar som både är näringsrika och fattigare, levande vattendrag och ett delvis varierat och ålderdomligt odlings-beteslandskap.

Att tillsammans med djurhållare verka för att vårda och värna det öppna landskapet är en av byalagets viktigaste uppgifter

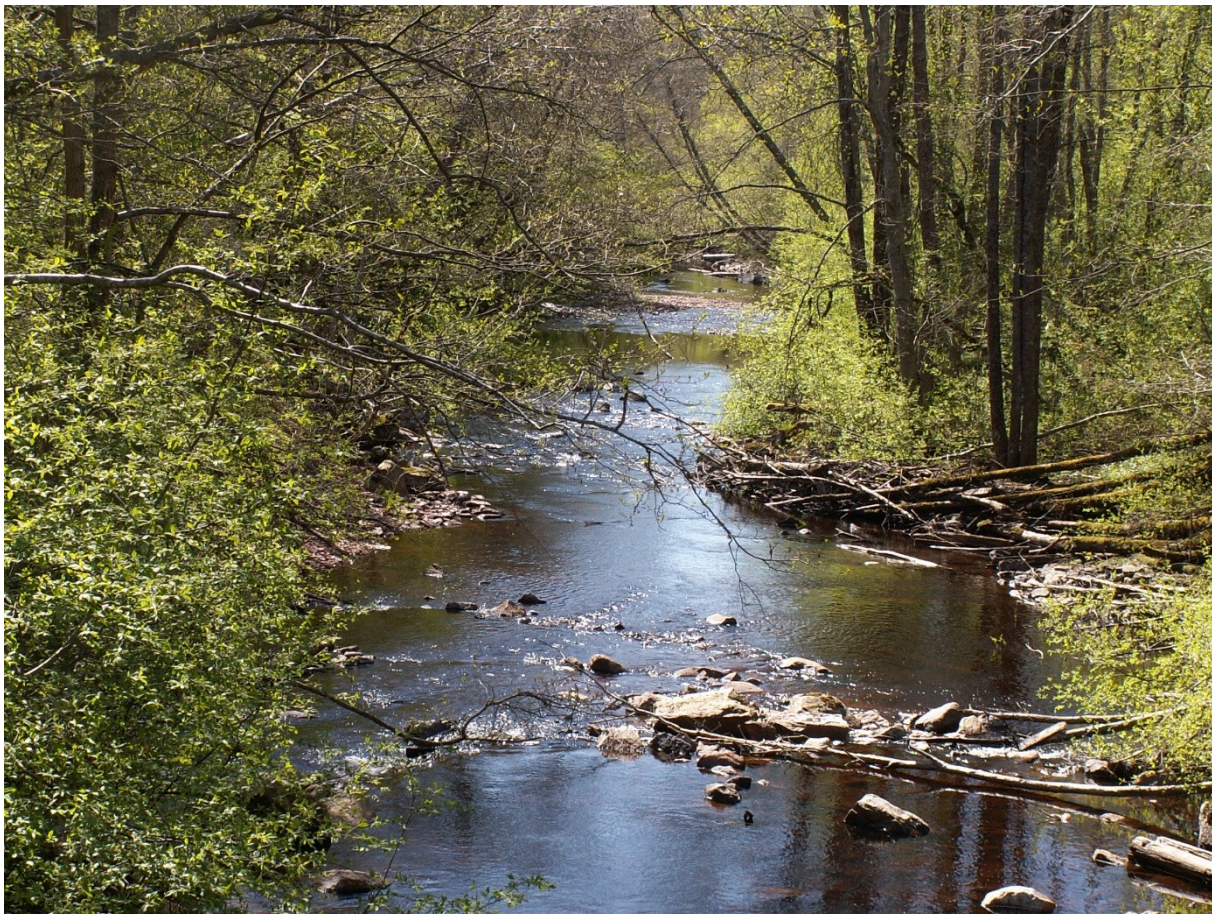
Bygden omges av skogsmarker där den västra delen delvis är påverkad av den basiska bergarten hyperit, som bidrar till en särskilt rik fauna och flora. I öster och norr möter den sk Norrlandsgränsen *Limes norrlandicus*, med ett kargare landskap. Där är skogarna fattigare med färre lövträd och ett marktäckande som domineras av bärris istället för örter.

Bylaget Älvan har sedan det bildades 1993 aktivt arbetat med att synliggöra och levandegöra de olika miljövärden som finns kring Östanås by. En bärande del i detta arbete har varit att anlägga informativa vandringsleder.

Ledord i detta arbete är och har varit att *”Vårda, Värna Visa”* i en anda där *”människan står i centrum på naturens villkor”*.

I och i anslutning till byn kan Älvsbackabygdens naturgivna särarter tydligast märkas. I gränslandet mellan norr och söder, mellan de rika skogsmarkerna i väster och de fattigare i

öster, möts olika naturtyper vilket bidrar till en i jämförelse rik fauna och flora. Här finns den lövskogsomkransade Östanåsåån med dess forsande vatten där man en fin sommarkväll kan se uröringens vakringar i höljan vid den forna kvarnen samtidigt som forsärlan och strömstaren matar sina ungar i sina bon i någon av alla de stenmurar som kantar ån. Vid flera tjärnar i byns närområde kan man också möta smålommen som tidlöst och stilla ligger på mörka vatten med sin unge som matas med siklöja från de stora sjöarnas djup. I de vackra hagmarkerna och på de blommande ängarna mot Lersjön kan skådas delar av den rika fjärilsfauna som finns i området. Den violettekantade guldvingen, silverblåvingen och den bruna gräsfjärilen är inte bara vackra utan även bärare av ett kulturarv där de singlar runt bland blommorna på ängen. I de fina lövskogsmiljöerna förekommer flera ovanliga fågelarter. Mindre hackspett, stenknäck och skogsduva är några.

Östanåsåån – ett levande vattendrag

Byalaget verkar genom samverkan med andra som kommunen, myndigheter, skogsbolag och andra lokala aktörer ex djurhållare. De sistnämnda är en förutsättning för att de öppna markerna kan bevaras, men också som en resurs då fler ännu ej helt igenväxta marker skulle kunna säkras.

De biologiskt mest intressanta områdena är skyddade av Skogsstyrelsen genom sk biotopskydd och naturvårdsavtal. I anslutning till byn pågår sedan mitten av 1990-talet ett arbete, i kontakt med Storaenso, att omföra c:a 100 ha barrskog till biologiskt värdefull lövskog som en förstärkning till de skyddade lövskogarna längs ån.

Informationen kring områdets miljövärden kan ytterligare utvecklas och breddas till att nå fler besökare. Med tanke på att många som går på lederna kommer från andra länder så finns ett behov av att även ha texter på engelska.

Stor översiktliga informationstavlor exempelvis vid Älvsbacka badplats är en önskvärd åtgärd för att ytterligare stimulera till utflykter samt att öka kunskapen om Älvsbackabygdens alla värden.

Informationen längs alla leder kan kompletteras. Hur lever strömstaren? Kopplingen mellan olika fjärilar och växter på ängen? Sälgens betydelse för insekter och fåglar? Varför kapas höga stubbar i skogen? Lövskogen-vattnet-öringen? Spillkråkan en nyckelart, vad betyder det?

Om detta och mycket mer skulle vi vilja berätta som ett komplement till den information som redan finns.